

РОМАНОВИЧ Ангеліна Віталіївна,
курсантка 303-ої навчальної групи
навчально-наукового інституту
поліцейської діяльності, Національна
академія внутрішніх справ
(м. Київ, Україна)

Науковий керівник:

ШУТЕНКО Світлана Василівна,
завідувач кафедри мовної підготовки,
Національна академія внутрішніх
справ (м. Київ, Україна)

СУЧАСНИЙ СТАН НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ МОВИ ПРАВА

У сучасному суспільстві мова права є надзвичайно важливою й соціально значущою сферою мовної комунікації, що забезпечує нормативно-правове регулювання діяльності. Вона утворює багатофункціональну, різнорівневу і стилістично диференційовану систему мовних засобів (лексичних, граматичних, стилістичних), які соціально та історично сформувалися. Як зазначає Н.В. Артикуца, «це цілісна комунікативно-галузева підсистема літературної мови з певним набором характерних лінгвостилістичних і структурно-жанрових ознак, зумовлених специфікою правової сфери та комунікативно-професійними потребами в ній» [1, с. 4].

В Україні мова права в перебуває у фокусі уваги двох взаємопов'язаних наукових спільнот – лінгвістів та юристів. Кожна з них підходить до вивчення правничого дискурсу зі своїми методологічними інструментами, проте обидві прагнуть до цілісного розуміння специфіки юридичної комунікації. Дослідження охоплюють широкий спектр аспектів – від словникового складу до функціонування правничої мови в різних типах текстів [5].

Лінгвістичний напрям зосереджується на мовній природі правничого дискурсу: структурі юридичних текстів, стилістичних особливостях нормативного мовлення, специфіці синтаксису законодавчих актів, функціонуванні термінології у різних жанрах правничої комунікації. Юридичний підхід розглядає мову права як інструмент нормотворення, засіб точного вираження правових приписів, елемент юридичної техніки та механізм тлумачення норм.

В українському мовознавстві правнича мова досліджується у діахронічній та синхронічній перспективах. Історичні студії простежують еволюцію мови українського законодавства від княжої доби через козацький період до сучасності, аналізують формування правничого стилю на різних теренах України. Сучасні дослідження охоплюють мовні характеристики чинного законодавства, особливості мови судових рішень, специфіку юридичного дискурсу окремих правових галузей [3].

Н. В. Артикуца досліджує питання юридичного термінознавства в Україні, акцентуючи увагу на необхідності розвитку спеціалізованих наукових структур та

координації зусиль різних дослідницьких напрямів. Науковиця наголошує на важливості систематизації термінологічної роботи та створення сучасних лексикографічних джерел для потреб правничої практики [2].

А. В. Ляшук зосереджується на питаннях стилістичної диференціації правничого дискурсу, аналізуючи критерії виокремлення та характерні ознаки різних стилів мови права. Дослідник розглядає функціональні особливості юридичної мови у різних комунікативних ситуаціях, що сприяє поглибленому розумінню механізмів правової комунікації [5].

Особливої актуальності набули дослідження, пов'язані з гармонізацією української правничої мови з європейським правовим простором. Вивчається мова перекладів директив та регламентів Європейського Союзу, проблематика термінологічної сумісності національного та наднаціонального законодавства, специфіка адаптації європейської юридичної фразеології. Аналізуються труднощі передачі правових концептів, відсутність прямих мовних відповідників, розбіжності у структуруванні правничого дискурсу [6].

У правничих дослідженнях мова права розглядається як система вираження юридичної думки, засіб формулювання правових норм, інструмент правозастосування. Правники аналізують мову конкретних законодавчих актів, стилістику судових рішень, риторику правничих документів. Особливу увагу приділяють особливостям побудови правових текстів, структурі нормативних приписів, способам тлумачення юридичних формулювань.

Проблематика точності, зрозумілості та доступності мови права є наскрізною для обох дослідницьких напрямів. Численні публікації присвячені мовним недолікам законодавства – громіздкості синтаксичних конструкцій, невиправданій архаїці, порушенням норм літературної мови, двозначності формулювань, надмірному використанню канцеляризмів [4].

Методологічний інструментарій досліджень мови права характеризується різноманітністю. Науковці застосовують загальнонаукові методи – системний, функціональний, порівняльний, статистичний; спеціалізовані лінгвістичні методики – дискурс-аналіз, прагматичний аналіз, стилістичний аналіз, корпусні дослідження; правові – юридико-технічний аналіз, методи тлумачення норм, прийоми юридичної герменевтики.

Основними напрямками дослідження сучасних наукових студій мови права є: історико-генетичний, функціонально-стилістичний, дискурсивний, прагматичний, комунікативний, жанрово-текстовий, компаративний, когнітивний. Найбільш інтенсивно розвиваються дискурсивні та комунікативні дослідження, тоді як питання загальної теорії мови права потребують поглибленого опрацювання [2].

Актуальними проблемами, які досліджують вчені, є: відсутність спеціалізованої наукової інституції з питань культури правничої мови, недостатня координація між мовознавцями та правниками, відсутність обов'язкової лінгвістичної експертизи законопроектів, брак сучасних нормативних посібників із юридичного стилю.

Перспективами розвитку та удосконалення мови права є створення

спеціалізованого наукового центру дослідження, формування електронних корпусів правових текстів, запровадження системи обов'язкової лінгвістичної експертизи проєктів нормативних актів, укладання методичних рекомендацій для законотворців, поглиблення міждисциплінарних досліджень на перетині лінгвістики та юриспруденції.

Список використаних джерел

1. Артикуца Н. В. Мова права у її функціональних різновидах. *Сьогодення українського мовного середовища*. АПН України, Ін-т вищої освіти, Від. теорії та методології гуманітної освіти ; упоряд. Мороз Л. З. Київ: Кіровоград. вид-во, 2008. С. 23-32 URL: http://www.ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/319/Artykutsa_Mova_pra_va.pdf;jsessionid=383E0BE190C459D0D19A184D9E194609?sequence=1, С. 23–32.
2. Артикуца Н. В. Юридичне термінознавство в Україні: сучасний стан, основні напрями та перспективи розвитку. *Термінологічний вісник*. 2019. Вип. 5. С. 6–17.
3. Дорда С. В. Сучасний стан правничої лінгвістики (короткий нарис). URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/93803795-dd3e-4f46-a81f-c8cf54c6f5e2/content>
4. Крашеніннікова Т. В. Мова і термінологія наукових досліджень: навчальний посібник. Дніпро: ВНПЗ «ДГУ», 2021. 88 с.
5. Ляшук А. В. Стилї мови права: критерії виокремлення та характерні ознаки. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2023. Вип. 6 (53). С. 10–14.
6. Риндюк В. І. Система права в контексті сучасних підходів до праворозуміння. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2022. Вип. 70. С. 59–63.
7. Сибірна Р. І. Сучасні підходи до проведення наукових досліджень у юриспруденції. *Право.ua*. 2021. № 3. С. 28–34.
8. Царьова І. В. Мова і термінологія наукових досліджень у юриспруденції : навч. посіб. Дніпро : Інновація, 2019. 114 с.